

I. Đặt vấn đề

Là một giáo viên phổ thông, tác giả bài viết luôn trăn trở với việc giảng dạy làm sao cho học sinh nhận thức được các giá trị của văn chương và cuộc sống một cách đúng đắn nhất để từ đó các em hình thành những ước mơ, những tình cảm, những giá trị sống và mỗi cá nhân phải vượt qua những thử thách, phải nhận chân giá trị Thiện – Ác, Tốt – Xấu. Tiếp nhận những giá trị đó từ nhiều hình thức giáo dục khác nhau trong đó truyện cổ tích đã giúp các em nuôi dưỡng ước mơ và khát vọng của mình. Việc giảng dạy truyện Tấm Cám cho các em học sinh lớp 10, dù có thể mỗi em học sinh khi mới tiếp cận văn bản có những cảm nhận khác nhau và có cách nhìn nhận đoạn kết theo chiều hướng này hoặc chiều hướng kia thì trách nhiệm của mỗi giáo viên phải luận giải, định hướng làm sao cho thấu tình đạt lý nhất.

II. Giải quyết vấn đề

Khi đánh giá motif trừng phạt ở cuối truyện Tấm Cám thiết nghĩ cần xuất phát từ đặc trưng của thể loại hay nói cách khác là tiếp cận tác phẩm nói chung và đoạn kết trong tác phẩm nói riêng từ góc nhìn thể loại sẽ cho ta nhìn nhận vấn đề một cách thấu đáo hơn.

Thứ nhất, truyện cổ tích thần kỳ không kể về hiện thực (những tình tiết có thể gần với cuộc đời nhưng không phải là chính cuộc đời) mà hướng tới triết lý dân gian, vì thế hành động Tấm giết Cám thể hiện một ý niệm về sự trừng phạt hơn là một hiện thực về sự trừng phạt. Ai làm sai thì phải bị trừng phạt. Mẹ con Cám đã giết hại Tấm bao nhiêu lần với những hình thức tàn khốc thì phải chịu trừng phạt như trong truyện. Truyện cổ tích có cách mở đầu: "Ngày xưa, ngày xưa...". Tính chất *cổ xưa* của truyện Tấm Cám không chỉ do đề tài, cốt truyện và các motif của nó *có nguồn gốc* từ những thực tại và quan niệm về thực tại của con người từ

"ngày xưa ngày xưa" chứ không phải là *sự phản ánh trực tiếp* các sự kiện lịch sử - xã hội của các *thời kỳ lịch sử sau này* và *quan niệm của con người thuộc các thời kỳ lịch sử sau này* về những sự kiện ấy. Người xưa quan niệm ác – thiện, tốt – xấu rạch ròi, ác giả thì ác báo. Còn ngày nay, nhìn từ góc độ tâm lý – đạo đức thì ngay cả trong một con người cũng tồn tại hai mặt tốt xấu lẫn lộn và đôi khi cái xấu chưa hẳn là xấu và cái tốt chưa hẳn là tốt. Nên không thể lấy cách nhìn của người hiện đại để quy chụp cho những điều của quá khứ.

Thứ hai, truyện cổ tích thần kỳ không luôn luôn có sự nhất quán trong logic xây dựng hình tượng (cô Tấm thù mị, nét na, chịu đựng nhưng lại có hành động giết người man rợ, dù cho người bị giết là kẻ ác; nếu hiểu theo sự nhất quán của hình tượng này như trong văn học viết thì cô Tấm không còn đáng được ca ngợi nữa, không còn mang vẻ đẹp tiêu biểu của người phụ nữ Việt Nam nhân hậu nữa, nhưng dân gian đã không hiểu như vậy, khi ca ngợi vẻ đẹp của Tấm, dân gian đã không hề quan tâm đến hành động giết người kia, điều này chỉ có thể giải thích rằng, hành động giết người đã không nằm trong logic xây dựng hình tượng Tấm).

Chỉ có hiểu truyện cổ tích thần kỳ theo cách hiểu dân gian (chứ không phải theo cách hiểu của người hiện đại) thì mới coi truyện Tấm Cám là một tác phẩm vô giá về chủ nghĩa nhân văn Việt Nam.

Thứ ba, Ngôn ngữ riêng của truyện cổ tích thần kỳ còn thể hiện ở chỗ nhiều lúc có sự phóng đại hoặc cường điệu vấn đề với ý nghĩa nhấn mạnh. Đoạn kết truyện Tấm Cám như là một thủ pháp nghệ thuật nhằm nhấn mạnh ý nghĩa của sự trừng phạt. Do đó, như trên đã nói, nó hoàn toàn không phải là một chi tiết phản ánh hiện thực.

Vì thế, hành động của Tấm phù hợp với quy luật chung của thể loại truyện cổ tích và với tư tưởng nhân dân ở thời đại mà truyện cổ tích ra đời. Cũng vì lẽ đó, câu cửa miệng của nhân dân “hiền như cô Tấm” vẫn tồn tại như một sự khẳng định

phẩm chất, con người cô sau tất cả các hành động của nhân vật cũng như sự lưu truyền qua thời gian của câu chuyện.

III. Kết thúc vấn đề

Nói cho cùng thì cổ tích vẫn là cổ tích, cái ngày xưa ngày xưa đã khẳng định bản chất của truyện cổ tích là câu chuyện tưởng tượng, kì ảo, đem đến cho người đọc tất cả những điều vô lý. Điều quan trọng là lý giải được cái vô lý ấy một cách hợp lý theo bản thân của truyện cổ tích.